

i Ladakh is een van de meest afgelegen delen van India. De hoofdstad Leh - met zo'n 15.000 inwoners - ligt op 3500 meter en behoort tot de hoogstgelegen steden ter wereld.

Foto: Marlies Bosch

Ladakh. Het ongerepte landschap en de serene rust zijn aantrekkelijk, zegt Bosch. „Ladakh heeft een heel eigen cultuur. Zoals Tibet is ingelijfd door China, hoort Ladakh sinds 1947 bij India. India heeft echter nooit zoals China, het verworven gebied de eigen cultuur opgelegd. Daardoor is Ladakh redelijk authentiek gebleven.”

Guesthouse

Om de oudere nonnen van een eigen inkomen te voorzien, hielp de Nederlandse stichting hen om een guesthouse te beginnen. „De nonnen leren nu om dit zelf te runnen. Dit jaar heeft het guesthouse vierduizend euro opgebracht. Dat zijn een heleboel roepees om de winter door te komen. Nederlandse vrijwilligers helpen de nonnen met het koken voor de gasten en het schoonhouden van de kamers.”

„Het gebeurt geregeld dat toeristen de nonnen over het hoofd zien”, vertelt Marlies Bosch. „Ze zien hen voor mannen aan. Beiden lopen ze in rode gewaden en de nonnen hebben net als de monniken een kaal hoofd, als teken van onthechting. Ze doen daarmee afstand van ijdelheid.”

In de zestien jaar dat Bosch in Ladakh komt is er wel wat veranderd in de ongelijkheidssituatie van de nonnen, merkt ze. „In de Tibetaanse traditie kunnen nonnen nooit de hoogste wijding ontvangen. Dat feit heeft ook bijgedragen aan het ontstaan van de ongelijkheid. Langzamerhand beginnen de monniken en de leken de nonnen echter serieuzer te nemen. Ook de nonnen worden nu vaker uitgenodigd

om ergens voor te komen bidden - en worden daarvoor betaald zoals in de boeddhistische cultuur gebruikelijk is. Toen ik de laatste keer in Ladakh in een lokale tempel onderricht meemaakte, zag ik tot mijn verwondering dat de nonnen vooraan zaten. Eerder zaten zij juist altijd helemaal achteraan.”

Dat de nonnen bezig zijn met een inhaalslag is ook te merken aan de universiteiten, weet

Jonge nonnen kiezen er bewust voor om hun leven te wijden aan anderen

Bosch. „Over een jaar of zeven zal de eerste vrouw hoogleraar in de boeddhistische filosofie worden. Want aan deze lange studie is inmiddels een groepje nonnen begonnen. Als het straks zover is, kunnen nonnen nonnen gaan onderwijzen. Jonge nonnen dromen zelfs van een eigen universiteit in Ladakh. Maar dat is nog verre toekomstmuziek. Nonnen uit Ladakh studeren nu in Nepal, Dharamsala of Karnataka.”

De jonge nonnen gaan met hun tijd mee. „Zij kijken net als westerse leeftijdsgenoten op google en maken een mailaccount aan. Westerlingen hebben vaak een stereotiep plaatje in hun hoofd van monniken en nonnen die de hele dag in de tempel zitten. Dat klopt echt niet meer. Ik vind het

een leuke ontwikkeling dat de nonnen internet ontdekken. Het maakt ze minder afhankelijk.”

Werden meisjes vroeger meestal non uit armoede - een kind had daarmee een dak boven het hoofd en eten en drinken - onder de jonge nonnen ziet Bosch veel zelfbewuste vrouwen. „Ze kiezen er bewust voor om hun leven te wijden aan anderen in de samenleving. Ze willen studeren en iets betekenen voor de maatschappij. Sommigen gaan de medische kant op, anderen geven onderwijs en weer anderen leren de rituelen. Ze zijn bezig zich breed te ontwikkelen.”

Levensverhalen

„De oudere nonnen van het Chatnyanling klooster zijn enorm dankbaar”, vertelt Bosch. „In het begin noemden ze me ‘moeder’, nu zijn we zo ver dat ze me ‘zuster’ noemen”, lacht ze. „Er is een enorm goede band ontstaan. We delen onze levensverhalen. In de periode dat ik borstkanker had in 2001 ervoeren ze dat ook wij ‘rijke westerlingen’ moeilijkheden ervaren met ons lijf en in ons leven. Dat heeft onze band wat gelijkwaardiger gemaakt. Als we afscheid moeten nemen, huielen zowel zij als ik.”

Marlies Bosch is op talloze plaatsen in de wereld geweest, maar Ladakh gaat nooit meer uit haar hart. „Ik ben over de Smoky Mountains geweest en in de sloppenwijken van Calcutta; en elke keer overvalt je een gevoel van machteloosheid. Je kunt een miljoen meenemen aan roepees en iedereen voorzien van een maaltijd, maar morgen hebben ze weer honger. Hier in Ladakh zie ik in vijftien jaar tijd een

enorme ontwikkeling. Daar zijn wij als kleine Nederlandse stichting niet de oorzaak van, maar we ondersteunen het wel. Je ziet echt dingen veranderen.”

Vier jaar geleden is op initiatief van Marlies Bosch een boek over lichaam en gezondheid in het Tibetaans verschenen. Het is een bewerking van het Amerikaanse boek *Our Bodies Ourselves*, in het Nederlands het *Lijfboek van de vrouw*. Bosch zorgde dat er subsidie kwam en het Tibetan Nuns Project in Dharamsala begeleidde het boekproject. De Engelse tekst werd bewerkt voor de Tibetaanse cultuur door een groep Tibetaanse artsen en verpleegkundigen.

Festival

Vorige maand hield Bosch met haar stichting nog een Ladakh Festival in de katholieke kerk in Zuidhorn. „Jeder jaar houden we dit festival ergens anders. De opbrengst - dit keer bijna duizend euro - is bestemd voor de projecten in Ladakh.”

Er kwamen ruim veertig mensen naar Zuidhorn. „Dat is meer dan de mensen die doorgaans in de katholieke kerk zitten. Het boeddhisme is ook in Nederland populair geworden. Al lopen de kerken leeg; mensen blijven toch spiritueel op zoek. Sommigen komen uit bij het boeddhisme.” Bosch snapt dat wel. „Het boeddhisme biedt veel handreikingen en methodes om een beter mens te worden, zonder een boodschap dat je je moet bekeren, geloften af moet leggen, of dat je je aan een instituut moet binden. Mensen willen niet meer aan wetjes vastzitten en horen van de paus of synode wat wel en niet mag.

Ze zijn echter vaak wel op zoek naar handvatten om spiritueel bezig te zijn, te leven vanuit compassie. Die vrijheid in combinatie met de boeddhistische spiritualiteit trekt mensen.”

Voor Bosch is het niet het een of het ander. Ze noemt zichzelf een kritische katholiek en geen boeddhist. „Dat vind ik pretentius. Wel heb ik dingen meegenomen uit de boeddhistische traditie. Het kan iets toevoegen aan

Het boeddhisme biedt veel handreikingen om een beter mens te worden

je leven. Mij geeft het inzicht in hoe ik met meningsverschillen, conflicten en slachtoffergedrag van mensen kan omgaan. Mediteren geeft rustmomenten in een hectisch leven. In de tijd dat ik ziek was kreeg ik meer vertrouwen door meditatie, en door het zeggen van mantra's. Het boeddhisme gaat ervan uit dat je je eigen helende kracht kunt activeren door positief te denken. Dat heeft mij geholpen.” Ze gelooft dat de katholieke en boeddhistische traditie heel goed samengaan. „De dalai lama geeft westerlingen de raad vooral het eigen geloof niet overboord te gooien en de voor westerlingen aantrekkelijke onderdelen van de boeddhistische filosofie daarin te integreren.”